

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Ledföljdsvariation i svenska

Verb, semantik och syntax i samband med lång objektsflytt

*Författare: Mikael Berger
Handledare: Gudrun Svensson
Examinator: Sofia Ask
Termin: HT13
Ämne: Svenska språket
Nivå: Kandidatuppsats
Kurskod: 2SV10E*

Abstract

The term ‘Object Shift’ means that a weak object pronoun has been raised to a position to the left of a sentence adverbial. Primarily, there are two positions to which a weak object pronoun can be raised; one of them is called Long Object Shift.

In this paper, I primarily deal with finite verb frequencies in sentences with Long Object Shift in Swedish. Also, in order to further define the verbs in these sentences I discuss verb semantic and syntactic valence in relation to the shifted object. Furthermore, I discuss the search methods which have generated sentences with Long Object Shift in written sources in Swedish; an equivalent study has never been done before.

The most salient results of my study indicate that: verbs with physical denotation, and specifically *vänta*, *möta* and *slå*, frequently recur in sentences with Long Object Shift in written sources in Swedish; monotransitive verbs appear more often than ditransitive ones; shifted objects are most often assigned the semantic role of *experiencer* in the studied sentences; the search methods show divergent results, which indicates the significance of sentence adverbial initiating sentences with Long Object Shift. Lastly, the results show that semantic analyses, terminology and search methods need to be extended in order to further define the finite verb in sentences with Long Object Shift in Swedish.^a

Keywords: Swedish Object Shift, Long Object Shift, syntactic variation, finite verb semantics, transitivity, verb valence, generative search methods, Språkbanken.

English title: Syntactic variation in Swedish – verb semantics and syntax in Long Object Shift

^a Jag skulle speciellt vilja tacka Gudrun Svensson och Maía Andréasson för god korrespondens och god vägledning i arbetet med denna uppsats.

Innehållförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Ledföljdsvariation och objektsflytt i svenska.....	1
1.2 Syfte och frågeställning	3
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Disposition	4
2 Bakgrund.....	5
2.1 Ledföljdsvariation med lång objektsflytt i svenska.....	5
2.2. Forskningsdiskursen – Object Shift.....	6
2.2.1 "Holmberg's Generalization"	6
2.2.2 Förklaringsmodeller för Object Shift	6
2.3 Verbytyper och verbens semantiska betydelsefält	7
2.4 Verbens syntaktiska och semantiska valens.....	9
3 Metod.....	10
3.1 Metod, material och genomförande.....	10
3.2 Metodkritik.....	12
4 Resultat.....	12
4.1 Utmärkande skillnader mellan söksträngarna	13
4.2 Samtliga verb och verbfrekvenser för båda söksträngarna	13
4.3 De semantiska rollerna i det påträffade materialet.....	17
4.4 Sammanfattning av resultat.....	23
5 Resultatdiskussion.....	24
6 Slutsatser	25
7 Litteratur.....	27
7.1 Digitala källor	28
8 Bilagor.....	29
8.1 Bilaga I, valensschema för söksträng (A1) I.....	29
8.2 Bilaga II, valensschema för söksträng (A1) II	30

8.3 Bilaga III, valensschema för söksträng (B).....	31
8.4 Bilaga IV, valensschema för söksträng (A2)	32

1 Inledning

I detta kapitel presenterar jag specifika grammatiska termer som tillhör ämnet som jag undersöker. Inledningsvis exemplifierar jag en vanlig svensk ledföljd och sedan presenterar jag objektsflytt i svenska. Därefter beskriver jag den specifika typen av objektsflytt som behandlas häri. Sist beskriver jag syfte, avgränsningar och disposition.

1.1 Ledföljdsvariation och objektsflytt i svenska

En vanlig ledföljd i svenska är den s.k. SVO-ledföljden, vilket innebär att den syntaktiska ledföljden är uppställd enligt följande ordning: subjekt, finit verb och objekt (jfr SAG 1999, band 4:39f). Denna ledföljd illustreras i exempel (1a) nedan. Emellertid kan vissa objekt även förekomma på andra positioner, såsom i exempel (1b) nedan:

- 1 a |^{Subjekt} Jag |^{Finit verb} träffade |^{Objekt} honom
b |^{Objekt} Honom |^{Finit verb} träffade |^{Subjekt} jag

I exempel (1b) illustreras en möjlighet för svenska språkbrukare att variera ledföljden, vilket innebär att exempelvis ett objekt kan placeras initialt i satsen.

Förutom ledföljdsvariationen som illustrerats i meningarna ovan finns det ytterligare några möjligheter att variera objektets position i svenska; vissa objekt som är obetonade i svenska, såsom *honom*, *henne* och *dem*, kan flyttas till åtminstone två andra positioner, vilket illustreras i följande exempel:

- 2 a. Där såg pojken inte *henne*.
b. Där såg pojken *henne* inte.
c. Där såg *henne* pojken inte.

I exempel (2a) ovan står objektet *henne* i den position som i litteraturen b.l.a. betecknas N2 (Josefsson 2009:192). Svenska akademiens grammatik (SAG) omnämner denna position när objektet beskrivs ”som bunden bestämning till verbet” och objektet ”placeras oftast omedelbart efter platserna för det infinita verbet och partikeladverbialet” (1999, band

3:289ff). Denna position (N2) kallas även för ursprungspositionen (eller en s.k. ”in situ”) för objektet (se t.ex. Josefsson 2010).

I exempel (2b) ovan står objektet *henne* före adverbialet *inte*, vilket innebär att ett obetonat objekt kan placeras mellan positionerna N1 och A1 i satsens mittfält (jfr även exempel 2 i figur 1 nedan). Dessutom kan obetonade objekt även förekomma på positionen mellan verbet och subjektet, vilket illustreras i exempel (2c) ovan och i 3 i figur 1 nedan:

Fund.	Typ	Lång OF	N1	Kort OF	A1	V	N2
1. Där	såg		pojken		inte		henne
2. Där	såg		pojken	henne	inte		
3. Där	såg	henne	pojken		inte		

Figur 1. Satsschema.^b

Ovan illustrerade exempel visar alltså att vissa objekt kan flyttas olika långt och befinna sig på två olika platser i satsens mittfält och denna ledföljdsvariation betecknas ”Object Shift”. I denna undersökning använder jag den motsvarande svenska termen *objektsflytt* eller *OF* (Halldór Sigurðsson 2013:19).^c

Ledföljdsvariationen som kallas objektsflytt har intresserat flera språkforskare, såsom Chomsky (1995), Holmberg (1986; 1999), Holmberg & Platzack (1995), Josefsson (1992; 2003; 2010) och Andréasson (2008; 2009). De nämnda språkforskarna har försökt förklara hur och varför vissa typer av objekt kan flyttas, när andra inte kan det. Holmberg (1986; 1999) förklarar exempelvis hur OF i svenska bara är möjligt om verbets ursprungsposition är tom (jfr V-positionen i figur 1 ovan).

I denna undersökning behandlar jag endast en typ av OF i svenska och denna illustreras av det fetmarkerade objektet i exempel 3 i figur 1 ovan. I detta exempel illustreras en ledföljd med en s.k. lång objektsflytt, vilket alltså innebär att objektet står mellan verbet och subjektet i satsens mittfält. Detta medför att en för svenskan ovanlig VOS-ledföljd uppstår och i min undersökning har jag gjort korpussökningar med söksträngar som förväntas generera sådana ledföljder i Språkbankens databas. Utifrån de genererade resultaten diskuterar jag sedan något

^b Satsschemat följer modellen i Josefsson (2009:192).

^c I litteraturen används även begreppet ”pronomenhopp” (se t.ex. Platzack 1998:138ff eller Josefsson 2009:192).

som inte undersökts av den tidigare forskningen: verben som förekommer i samband med lång OF i svenskt skriftspråk.

I undersökningen behandlar jag de påträffade verbens huvudsakliga betydelsefält och deras syntaktiska och semantiska valens – det vill säga hur många objekt som ett verb kräver (syntaktisk valens) och vilka semantiska roller som ett verb delar ut (semantisk valens). Därigenom definierar jag de verb som förkommer i samband med lång OF i svenskt skriftspråk.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att genom korpussökningar undersöka om vissa specifika verb tenderar att förekomma oftare än andra i samband med lång OF i svenskt skriftspråk. Samtidigt använder jag olika söksträngar i korpussökningarna, för att på så vis även pröva om olika typer av satsinledare är avgörande för antalet träffar. Dock lyder den primära frågeställningen enligt följande:

- I. Vilka verb förekommer oftare än andra i ledföljder med lång OF i svenskt skriftspråk?

Utöver detta avser jag att kategorisera de verb som påträffats i Språkbankens databas. Detta gör jag genom att undersöka och diskutera verbets semantiska och syntaktiska valens i relation till det flyttade objektet. Följaktligen lyder den sekundära frågeställningen enligt följande:

- II. Vilka semantiska och syntaktiska beskafter har de specifika verben som påträffats i ledföljder med lång OF?

Detta innebär alltså att jag avser diskutera verbtyper, de återkommande verben samt söksträngarnas konstruktion i samband med lång objektsflytt i svenskt skriftspråk.

1.3 Avgränsningar

För att göra korpussundersökningen praktiskt genomförbar i Språkbankens databas har jag bland annat avgränsat min undersökning genom att endast undersöka en typ av huvudsatser, nämligen deklarativa – det vill säga påståendehuvudsatser. Denna avgränsning gör jag eftersom jag inte avser att diskutera vilka språkhandlingar som förekommer i samband med OF i svenska.

Även materialet har avgränsats på ett flertal sätt. Till exempel har jag valt att avgränsa materialet genom att endast undersöka lång OF, eller närmare bestämt lång OF med pronominella objektspronomen *honom*, *henne* och *dem*. Denna avgränsning innebär att lång OF med reflexiva verb och pronomen (såsom *bestämde mig*, *dig*, *sig*, *oss* osv.) samt kort OF inte har inkluderats i undersökningen. Dessutom har det påträffade materialet begränsats genom att jag enbart undersöker satser med aktiva verb.

I denna undersökning har jag även valt att främst undersöka verbens semantiska valens i förhållande till det flyttade objektet, det vill säga vilken typ av semantisk roll som verbet delar ut till objektet. Emellertid omnämner jag även andra satsdelar i de påträffade satserna, eftersom dessa troligtvis påverkar den semantiska analysen.

Alltså innebär avgränsningarna att jag behandlar påståendehuvudsatser med aktiva verb, verbens semantiska och syntaktiska valens i förhållande till objektet, samt de semantiska roller som verben tilldelar de flyttade pronominella objekten *henne*, *honom* eller *dem* i satser med lång OF. Genom nämnda avgränsningar har materialet blivit praktiskt hanterbart.

1.4 Disposition

Denna undersökning är disponerad enligt följande ordning: kapitel 1, inledning och ämnespresentation, syfte, frågeställning, avgränsningar, beskrivning av disposition; kapitel 2, den tidigare forskningen och viktiga definitioner; kapitel 3 beskrivning av metod, material, genomförande och metodkritik; kapitel 4, redovisning och sammanfattning av resultat; kapitel 5, resultatdiskussion med anknytning till tidigare forskning och slutligen, kapitel 6, avslutande slutsatser.

2 Bakgrund

I detta kapitel presenterar jag den tidigare forskningen och viktiga restriktioner för objektsflytt i svenska. Utöver detta behandlar jag relevanta verbdefinitioner, det vill säga vissa verbtyper, verbens semantiska betydelsefält samt verbens semantiska och syntaktiska valens. Definitionerna som behandlats tillämpar jag sedan i resultatdelen, för att specificera och kategorisera verben i samband med lång OF i svenskt skriftspråk.

2.1 Ledföljdsvariation med lång objektsflytt i svenska

Andréasson har undersökt ledföljdsvariationer i svenska och hon skriver att svenskans ledföljd normalt ”räknas som övervägande satsgrammatiskt” (2007:35f). Detta innebär att satser i svenska vanligtvis följer ett antal frekventa ledföljdmönster, såsom SVO-ledföljden som presenterats i inledningen ovan.

Dock finns det flera möjligheter till ledföljdsvariation i svenska och i synnerhet i en sats med ett verb (se Andréasson 2007:48). En möjlighet till ledföljdsvariation i en sats med ett verb i svenska är en ledföljd med lång OF, det vill säga att man placerar ett obetonat objekt mellan det finita huvud verbet och subjektet i en sats. En sådan ledföljd finns i följande exempel:

3 ”På flygplatsen mötte *henne* en glad välkomstkommitté.”

Andréasson betonar dock att ledföljdsvariation med lång OF i svenska, såsom den i (3) ovan, ”förekommer mycket sällan och endast då subjektet är substantiviskt” samt enbart ”då det personliga pronomenet har objektsform och alltså inte kan misstas för ett subjekt” (2007:46).

Även SAG skriver om lång OF att ”[e]tt objekt hamnar framför ett subjekt bara när objektet är satsbas [d.v.s. inleder satsen][...] och när ett obetonat kasusmarkerat (helst enstavigt) objekt flyttas framför ett intillstående subjekt. (*Nu sätter sig ministern. På stationen mötte dem en sekreterare*)” (1999, band 4:79), vilket alltså innebär att lång objektsflytt är ovanligt i svenska.

Därutöver finns det väsentliga restriktioner som förhindrar eller möjliggör objektsflytt i svenska. En viktig restriktion diskuterar jag i följande avsnitt.

2.2. Forskningsdiskursen – Object Shift

2.2.1 ”Holmberg’s Generalization”

Holmberg (1986; 1999) lägger fram en viktig generalisering – som också innebär en restriktion – och denna gäller för objektsflytt i de skandinaviska språken. Denna kallas ”Holmberg’s Generalization” och termen används i internationella sammanhang av bl.a. Chomsky (1995:352).

Holmberg understryker genom denna generalisering att ”Scandinavian Object Shift is dependent on verb movement in the sense that an unmoved verb always blocks Object Shifts [...]” (1999:1), vilket innebär att OF i svenska endast är möjligt om satsens verb har flyttat till en annan position i samma sats och lämnat verbets ursprungsposition tom (d.v.s. V-positionen som visas i satsschemat i figur 1 ovan). Med andra ord innebär detta också att lång OF endast är möjligt i satser med ett enkelt verb, vilket illustreras nedan:^d

- 4 a. *”Aldrig **hade** *henne* tanken **slagit** ...”
- b. ”Aldrig **slog** tanken *henne* ...”
- c. ”Aldrig **slog** *henne* tanken ...” (Lång OF)

I (4a) illustreras Holmbergs generalisering: det infinita huvud verbet i satsen, som har flera verb – det vill säga delat predikat – blockerar alltså möjligheten att flytta objektet och detta är en viktig restriktion som bland annat verben i det svenska språket ger upphov till.

2.2.2 Förklaringsmodeller för Object Shift

För att kunna diskutera objektsflytt överhuvudtaget utgår de inledningsvis omnämnda språkforskarna ifrån att ursprungspositionen för både verbet och objektet finns till höger i en svensk sats. Detta understöds bland annat av att objektet inte kan placeras i mittfältet i svenska om huvud verbet står kvar i V-positionen, vilket illustrerats i exempelmening (4a) ovan.

Utöver detta understödjs hypotesen om verbets och objektets ursprungsposition (V och N2) av språkstrukturella analyser, vari satsdelarna syns på olika nivåer som definierar eller

^d Asterisken före ett exempel markerar att meningarna traditionellt anses vara ogrammatiska.

särskiljer satsdelarna genom bland annat morfologiskt kasus – främst nominativ och ackusativ i svenska (se Platzack 2011:39f). Holmberg betonar detta när han skriver att "[p]ronouns are the only items that have case morphology in the mainland Scandinavian [...] and pronouns are the only items which are moved by Object Shift" (1986:207f), vilket innebär att morfologiskt kasus är signifikant för OF i svenska. Detta kan delvis förklara ledföljdsvariationen nedan:

- 5 a. "I köket mötte *honom* en hemsk syn." (Lång OF)
- b. "I köket mötte en hemsk syn *honom*."

Som noterats ovan är ledföljden i (5a) ovanlig i svenska och morfologiskt kasus är en förutsättning för att den ska bli möjlig – det vill säga att objektet blir kasusmarkerat. Detta innebär att morfologiskt kasus till stor del förklarar *hur* variationen blir möjlig. Dock förklarar det inte *varför* (5a) är ovanlig i svenska.

Även andra förklaringsmodeller förekommer i litteraturen. Till exempel menar Josefsson (2010) att ledföljdsvariationen OF lämpligast kan förklaras i termer av fonologi (såsom prosodi och intonation i svenska) och Andréasson (2009) framhäver informationsstrukturella egenskaper (såsom kontext och textbindning i svenska).

Således finns det ett antal förklaringsmodeller som alla på sitt sätt bidrar till vidgad förståelse för det komplexa språkfenomenet objektsflytt.

2.3 Verbytyper och verbens semantiska betydelsefält

I SAG (1999, band 2) kategoriseras de svenska verben på ett flertal sätt. SAG skriver exempelvis att verben i svenska har tre huvudsakliga betydelsefält: det första är det fysiska betydelsefältet, som bland annat innehåller befintlighet och rörelse (såsom *nå*, *gå*, *stå*, *möta*, *vänta* osv) eller fysisk hantering (såsom *gripa*, *slå*, *putta* osv); det andra är det psykiska och sociala betydelsefältet, som bland annat innehåller sinnlig perception (såsom t.ex. *se*, *höra*, *känna* osv.), kommunikation (såsom *fråga*, *prata*, *säga* osv.), kognition (såsom *förstå*, *minnas*, *tro* osv) och värdering (såsom *förvåna*, *intressera* osv.) och det tredje är det logiska fältet, som bland annat innehåller kausala relationer (såsom *orsaka*, *vålla*, osv) eller existentiella egenskaper (såsom, *bli till*, *dö ut* osv.) (jfr SAG 1999, band 2:514f).

Emellertid kan verbens betydelse också vara polysemt, vilket innebär att verben ibland ”har flera urskiljbara delbetydelser som någorlunda systematiskt relaterar till varandra” (SAG 1999, band 1:209). Exempelvis innebär detta att verbet *slog* kan ha både fysiskt och psykiskt betydelse, som i meningarna ”Då *slog* henne en tanke” och ”Då *slog* henne fadern”. Detta innebär även att verbens betydelse ibland kan vara metaforisk eller ingå i olika stilfigurer, vilket sannolikt påverkas av andra satsdelar som förekommer i samma sats (SAG 1999, band 4:3ff).

Förutom det ovan nämnda är vissa verb mer eller mindre betydelsvaga, såsom t.ex. verben *bli*, *komma* eller *få*. Det första verbet, *bli*, kan kategoriseras som ett existentiellt verb inom det logiska betydelsefältet, såsom att någon/något *blev till*, samtidigt som det också kan användas som ett kausalitetsverb inom det logiska fältet, såsom i följande exempel:

6 ”Då *blev* henne vänskapen så tröttsam ...”

I exemplet ovan påverkas verbets betydelse sannolikt av andra satsdelar i satsen, närmare bestämt påverkas betydelsen sannolikt av ett bundet komplement, det vill säga predikativet *tröttsam*.

I exempel (6) kan man även förvänta sig ett vidare komplement, som troligen anges i en underordnad bisats. Detta innebär att *blev* i så fall kan kategoriseras som ett kausativt verb, vilket är en typ av verb som ”anger att subjektsreferenten är orsak eller föranstaltar ett tillstånd hos (normalt) en annan referent” (SAG 1999, band 2:512). Detta är dock en verbkategori där tillståndet eller aktiviten hos t.ex. objektsreferenten normalt anges av ett underordnat verb (eller annat bundet komplement), såsom verbet *le* i ”Nyheten kom henne att *le*” (SAG 1999, band 2:512).

SAG förklarar även att verbets bundna bestämmingar – normalt objekt eller partikeladverbial – och verbet tillsammans ”beskriver ett skeende eller ett sakförhållande”, och detta utgör en s.k. ”aktion” (1999, band 2:503). En aktion kan sedan delas in i tre huvudsakliga aktionsarter: händelser, tillstånd eller processer. Till exempel utgör verbet *väntar* tillsammans med komplementet *henne* (objektet) en verbfras som också är en aktion som ingår i aktionsarten ”tillstånd”. Detta innebär att någon/något, troligtvis subjektet, ”väntar *henne*”.

Följaktligen innebär de ovan nämnda definitionerna att semantiska analyser av satser med lång OF kan vara komplicerade, eftersom verbens betydelse kan påverkas av andra satsdelar.

I följande avsnitt diskuterar jag verbens syntaktiska och semantiska valens, för att ytterligare tydliggöra semantik och syntax och sambandet mellan verb och det flyttade objektet i lång objektsflytt.

2.4 Verbens syntaktiska och semantiska valens

SAG använder begreppet *valens* för att förklara hur verbens semantiska och syntaktiska egenskaper påverkar eller styr andra satsdelar (1999, 1–4). Till exempel omfattar verbets semantiska valens ”ordets krav på semantisk roll hos aktanterna” (SAG 1999, band 1:236), vilket innebär att t.ex. verbet *svika* kräver att någon/något, en aktant, utför verbhandlingen. Därför kan man normalt kategorisera *svika* som ett agentivt verb, vilket betyder att verbet kräver att en aktant har deltagarrollen *agens* (jfr SAG 1999, band 2:506); ”[d]eltagarrollerna betecknar i första hand de animata aktanterna [det vill säga levande varelser] och det som deras aktion riktar sig mot” (SAG 1999, band 3:289). Detta innebär att objekt, såsom t.ex. *henne*, *honom* och ibland *dem*, normalt innehar en deltagarroll, som verbet och eventuella komplement beskriver. Dessa deltagarroller kan sedan vara av tre slag: *agens* (normalt subjekt), *mottagare* eller *föremål* (normalt objekt) (jfr SAG 1999, band 3:283).

Vidare skriver SAG att ensamma objekt ”betecknar typiskt en referent som i egenskap av person berörs av aktionen och har sålunda en mottagarroll” (1999, band 3:310). Dock kan denna mottagarroll delas in i ett antal underkategorier: ”den som upplever eller uppfattar något; den som får något; den som gynnas eller missgynnas av något; den som är adressaten för ett meddelande” (SAG 1999, band 3:283).

Verbens syntaktiska valens innebär att vissa verb förutsätter ett visst antal objekt. Detta innebär att ett verb kan vara transitivt eller intransitivt, det vill säga förutsätta eller inte förutsätta objekt i en sats. Dessutom kan transitiva verb vara t.ex. monotransitiva eller bitransitiva, vilket innebär att verbet kan förutsätta ett eller två objekt (SAG 1999, band 3:258). Detta innebär alltså att verbet vid lång OF borde vara transitivt, det vill säga att verben i dessa fall åtminstone förutsätter ett objekt; lång OF innebär att ett obetonat objekt förekommer på en position mellan verbet och subjektet.

Med utgångspunkt i definitionerna i avsnitt 2.3 och 2.4 utgår jag från att verben sannolikt är transitiva, mono- eller bitransitiva, att verben är agentiva eller kausativa och att de semantiska roller som de obetonade, pronominala objekten *henne*, *honom* och *dem* kan få i en ledföljd med lång OF i svenska är några typer av mottagare: ett objekt som är **upplevare** av

något (subjektet), ett objekt som är **egentlig mottagare** och får något av någon (subjektet); ett objekt som är adressat i en **kommunikation** (det vill säga att subjektet på något sätt kommunicerar med objektet); ett objekt som gynnas eller missgynnas av aktionen, vilket innebär att objektet – mer eller mindre tydligt – blir **förändrad** av aktionen (jfr SAG 1999, band 3:283).

De fyra fetmarkerade kategorierna som diskuterats har jag använt för att utreda hur verbens semantiska valens påverkar objektet vid de påträffade meningarna med lång OF (se figurerna i bilaga I och II nedan). Dock är gränsen mellan de olika typerna av semantiska mottagarroller ibland otydlig, vilket jag återkommer till i resultatkapitlet.

3 Metod

I detta kapitel beskriver jag undersökningsmetoden och hur jag genomför korpussökningarna. Därefter presenterar jag materialet som påträffats i Språkbankens databas – och sist diskuterar jag metodkritik.

3.1 Metod, material och genomförande

För att undersöka vilka verb som förekommer vid lång OF i svenska har jag i denna undersökning använt nedan följande ledföljdskonstruktioner (hädanefter betecknade söksträng A1, A2 och B). Vid alla söktillfällena har jag använt inställningen ”meningsbörjan” i ”utökad sökning” i Språkbankens databas. Detta innebär att ett ensamt adverb eller en preposition alltid inleder de påträffade satserna.

Eftersom lång OF är sällsynt i svenska, vilket noterats i kapitel 2 ovan, har jag valt att inkludera alla offentliga korpuser i Språkbankens korpusdatabas – den som kallas ”moderna” – vid två av tre söktillfällen. Detta innebär att t.ex. finlandssvenska och nederlandssvenska korpuser också har tagits med i undersökningen. Detta återkommer jag till i resultatdiskussionen.

Som noterats ovan kan subjektet vid en ledföljd med lång OF i svenska förväntas vara substantiviskt (jfr avsnitt 2.1 ovan) och verben kan förväntas vara ensamma finita huvudverb i min undersökning (jfr avsnitt 2.2 ovan). Detta har jag beaktat vid sökningarna i Språkbankens databas och de aktuella söksträngarna som jag har använt för att samla in material ser därför ut enligt följande:

- A. 1. adverb + finit verb + *honom/henne/dem* + substantiv, determinerare, egennamn eller interpunktion, såsom ”Där mötte *henne* portvakten.”
- A 2. adverb + finit verb + *honom/henne/dem*, såsom ”Där väntar *dem* [subjekt]”
- B. preposition + substantiv, egennamn eller huvudord + finit verb + *honom/henne/dem*, såsom ”Vid porten väntade *honom* [subjekt]”

Med de ovan illustrerade söksträngarna genererades deklarativa huvudsatser med lång OF, men också satser med passiva verb, satser med subjeksstrykningar och satser med grammatiskt tvivelaktig användning av objektspronomenet *dem*. Detta har inneburit att relevanta satser med lång OF har sorterats fram i efterhand.

Eftersom Språkbanken uppdaterar sin databas kontinuerligt innebär detta att antalet korpusar och meningar har ökat under tiden som undersökningen pågått: den första korpussökningen, med söksträng (A1), genomfördes 2013-09-26; den andra korpussökningen, med söksträng (B), genomfördes 2013-10-26 och den tredje sökningen med söksträng (A2) genomfördes 2013-12-30.

Vid första sökningen sökte jag i 130 korpusar med 110 207 005 meningar. Då genererades sammanlagt 314 träffar (d.v.s. meningar), varav 97 är påståendehuvudsatser med aktiva verb och lång OF.

När jag sökte med söksträng (B) hade det totala antalet tillgängliga korpusar ökat till 143 st., vilket innebar 124 292 089 meningar. Då genererades sammanlagt 277 meningar, varav endast 30 är påståendehuvudsatser med aktiva verb och lång OF.

I materialet som genererats med söksträng (A1) och (B) påträffades totalt 19 satser i mer än en korpus, vilket innebär att en sats med samma ursprungskälla förekommit mer än en gång – i samma eller olika korpusar. Dessa har sorterats bort, vilket innebär att söksträng (A1) genererade 80 och söksträng (B) generade 27 unika påståendehuvudsatser med aktiva verb och lång OF.

Med söksträng (B) genererades även oväntat resultat, vilket jag återkommer till i resultatkapitlet nedan. Därför konstruerade jag söksträng (A2), som är en modifiering av (A1) (jfr ovan). När jag sökte med (A2) exkluderade jag korpusarna ”Bloggmix” och ”Twitter”, eftersom dessa gav mycket oanvändbart material med söksträng (A1) och (B), såsom

felanvända *dem* och grammatiskt tvivelaktiga satser. Således är antalet träffar med söksträng (A2) inte jämförbara med träffarna för söksträng (A1) och (B).

Söksträng (A2) gav 457 träffar när jag sökte i 125 korpusar, vilket innebar 66 145 017 meningar. Efter sorteringen genererade denna söksträng 51 relevanta satser, det vill säga 51 satser utöver de 80 som redan påträffats med söksträng (A1).

Sammanlagt behandlar jag alltså 158 unika satser med aktiva verb och lång OF i denna undersökning.

3.2 Metodkritik

Söksträngarna i denna undersökning har inte genererat ett statistiskt säkert resultat. Dessutom uppdaterar Språkbanken sin databas kontinuerligt, vilket försvårar en kontroll av träffresultaten i denna undersökning. Av dessa skäl kan undersökningens tillförlitlighet ifrågasättas.

Det framgår även i resultatdiskussionen nedan att de semantiska definitionerna som används inte är tillräckliga för att definiera vissa verb, såsom *intressera* och *vänta*. Detta återkommer jag till i kapitel 4 nedan.

4 Resultat

I följande kapitel behandlar jag de påträffade satserna med lång OF tillsammans med de tidigare nämnda verbdefinitionerna (se avsnitt 2.3 och 2.4 ovan). Först presenteras skillnader mellan söksträngarna och sedan de återkommande verben. Därefter följer två avsnitt, vari jag diskuterar verbens semantiska valens för att ytterligare precisera verben.

4.1 Utmärkande skillnader mellan söksträngarna

Med söksträng (A1), det vill säga följande ledföljd: *adverb, finit verb, honom/henne/dem, substantiv, determinerare, egennamn eller interpunktion*, sökte jag igenom 110 207 005 meningar och denna söksträng genererade sammanlagt 314 meningar.

Med söksträng (B), vilket innebär följande ledföljd: *preposition, substantiv, egennamn eller huvudord, finit verb, honom/henne/dem*, sökte jag igenom 124 292 089 meningar och söksträngen genererade 277 meningar. Eftersom Språkbanken hunnit uppdatera databasen när jag sökte med söksträng (B), innebär detta att jag sökte igenom ytterligare 140 85 084 med söksträng (B) – trots detta genererade söksträng (B) färre meningar än söksträng (A1).

Efter sorteringen av materialet gav söksträng (A1) totalt 80 unika satser med aktiva verb och lång OF, medan söksträng (B) endast gav 27 st. Eftersom dessa två totalt genererade 107 satser – och av dessa genererade (A1) 75 % – antyder detta att ensamma adverb som satsinledare möjligen förekommer oftare än satsinledande prepositioner eller prepositionsfraser i ledföljder med lång OF i svenska.

Dessutom antyder söksträng (A2) – vilket är en modifikation av söksträng (A1) – att det är mer produktivt att söka efter ledföljder med lång OF utan att definiera satsdelen som kommer efter objektet. Denna söksträng genererade nämligen ytterligare 51 relevanta satser utöver de 80 som redan genererats med söksträng (A1), vilket noterats ovan.

4.2 Samtliga verb och verbfrekvenser för båda söksträngarna

Ur materialet som genererats med söksträngarna (A1), (A2) och (B) sorterade jag fram 158 satser, vari samtliga aktiva verb är ensamma finita huvudverb i påståendehuvudsatser med lång OF. Samtliga verb förekommer i presens eller preteritum och ett antal verb återkommer mer än två gånger i materialet, vilket redovisas i tabell 2 nedan.

I tabell 1 nedan presenterar jag först de 72 olika verb som påträffats med söksträngarna. Verben i tabell 1 är enbart kategoriserade i de tre huvudsakliga och ursprungliga betydelsefälten: det fysiska, det psykiska och sociala samt det logiska fältet:

Tabell 1. Samtliga verb som påträffats i korpussökningarna

Psykiska och sociala verb		Fysiska verb	Logiska verb
påminna	besöka	vänta	tillhöra
hylla	hota	möta	tillfalla
säga	bistå	bära	tillkomma
be	råda	slå	drabba
intressera	störa	nå	bli
nämna	betrakta	träffa	göra
lära	angå	röra	kosta
smaka	äckla	vinka	vålla
varna	bjuda	gripa	bringa
roa	tillge	lämna	ersätta
svika	nödga	sticka	
försätta	nedtynga	flytta	
överge	hindra	inta	
plåga	hjälpa	stå	
reta	ge	motta	
fråga		följa	
tvinga		ta	
avbryta		få	
högakta		passar	
tipsa		föra	
förbjuda		driva	
väcka			
skrämma			
finna			
hitta			
skänka			

Ovan visas samtliga verb som påträffats med söksträng (A1), (A2) och (B). Flertalet av verben är montransitiva. Undantagen är två: *ge* och *skänka*, som är bitransitiva. Det är också tänkbart att *tillge* kan användas bitransitivt, men i materialet är det montransitivt: det används kommunikativt, vilket jag återkommer till i avsnitt 4.3 nedan. Tabell 1 ovan visar även att verb med psykisk eller social betydelse verkar vanligare än verb med fysisk eller logisk betydelse.

I tabell 2 nedan presenterar jag de verb som återkommer mer än en gång i materialet. Detta visar ett resultat som motsäger tendensen att psykiska och sociala verb förekommer

oftast i materialet; de fysiska verben tenderar nämligen att återkomma flest gånger i materialet. Tabell 2 nedan visar de återkommande verben för söksträngarna (A1), (A2) och (B) sammanräknat:

Tabell 2. Verbfrekvens för de återkommande verben

Verb	Frekvens	Procent	Verbens betydelse
<i>vänta</i>	24	15 %	Befintlighetsverb (fysiskt)
<i>möta</i>	14	9 %	Rörelseverb (fysiskt)
<i>slå</i>	10	6 %	Hanteringsverb (fysiskt)
<i>nå</i>	6	4 %	Rörelseverb (fysiskt)
<i>gripa</i>	5	3 %	Hanteringsverb (fysiskt)
<i>intressera</i>	4	3 %	Värderingsverb (psyk/social)
<i>svika</i>	4	3 %	Emotionsverb (psyk/social)
<i>ge</i>	4	3 %	Handlingsverb (psyk/social)
<i>bli</i>	3	2 %	Kausalitetsverb (logiskt)
<i>göra</i>	3	2 %	Kausalitetsverb (logiskt)

Tabellen ovan visar att de återkommande verben sammanlagt blir 77 satser (49 % av materialet). Detta innebär att resterande satser (81 st., vilket innebär 51 %) har verb som antingen återkommer en gång eller enbart förekommer en gång.

I tabell 2 kan man notera att 5 av 9 verb som återkommer mer än en gång i materialet kan kategoriseras inom det fysiska betydelsefältet. Dock verkar verben i det påträffade materialet genomgå betydelseglidningar. Till exempel tenderar verben i det fysiska betydelsefältet att få psykisk betydelse snarare än fysisk. Detta gäller även för verben inom det psykiska och sociala betydelsefältet, det vill säga att de kan få fysisk betydelse. Detta innebär alltså att verben i de påträffade fallen med lång OF tenderar att få en annan betydelse än den ursprungliga, vilket jag återkommer till i avsnitt 4.3 nedan.

Som syns i tabell 2 ovan tillhör de mest återkommande verben, *vänta* och *möta*, det fysiska betydelsefältet och de kan definieras närmre som befintlighets- och rörelseverb inom det fysiska betydelsefältet. Dock är de två mest återkommande verben i min undersökning olikartade på ett flertal sätt.

Det vanligaste verbet, *vänta*, som förekommer i totalt 24 satser i materialet (motsvarande 15 %), kan betraktas som ett befintlighetsverb. Detta kan syntaktiskt vara såväl transitivt som intransitivt, vilket innebär att *vänta* inte nödvändigtvis kräver ett objekt i en sats. Dock är det monotransitivt i de påträffade satserna.

Även verbet *möta* är ett monotransitivt rörelseverb, eftersom det kräver att någon eller något *möter/mötte* någon eller något. Detta verb återkommer jämförelsevis ofta i materialet (i totalt 14 satser, vilket innebär 9 %) och *möta* tillhör liksom *vänta* verbens fysiska betydelsefält. Däremot kan *möta* anses vara ett verb som snarare tillhör rörelseverben än befintlighetsverben, eftersom *möta* ingår i en aktion som beskriver en händelse medan *vänta* ingår i en aktion som beskriver ett tillstånd.

I denna undersökning skiljer det 6 procentenheter mellan *vänta* och *möta*, vilket är anmärkningsvärt i sammanhanget. Ett fåtal *vänta* (5 av 24) påträffades dock i finlandssvenska korpusar, men detta borde inte påverka det sammanräknade resultatet i denna undersökning i någon vidare bemärkelse. Möjligen kan skillnaden mellan de två vanligaste verben förklaras genom att *vänta* känns mer användbart än *möta* i reflexiva förbindelser, såsom ”*väntar sig, mig, dig, oss*”. Dock kan detta inte bekräftas i denna undersökning.

Därefter förekommer tre verb som alla tillhör det fysiska betydelsefältet, eller närmare bestämt rörelseverb och fysiska hanteringsverb. Dessa tre är *slå* (i totalt 10 satser, vilket blir 6 %), *nå* (i totalt 6 satser, vilket innebär 4 %) och *gripa* (i totalt 5 satser, vilket blir 3 %). *Slå* och *gripa* är fysiska hanteringsverb och de är monotransitiva i det påträffade materialet. Verbet *nå* är snarare ett rörelseverb, men *nå* är liksom *slå* och *gripa* monotransitivt i det påträffade materialet.

Verben *svika* och *intressera* förekommer fyra gånger (motsvarande 3 % vardera) i materialet och dessa kan kategoriseras i det psykiska och sociala betydelsefältet. Verbet *svika* är ett emotionsverb och *intressera* är ett värderingsverb, men även i detta betydelsefält är de betydelsemässiga gränserna inte självklara. Även *svika* och *intressera* tenderar nämligen att genomgå betydelseglidning i materialet. Både *svika* och *intressera* är monotransitiva, eftersom de i egenskap av ensamma finita huvudverb i påståendehuvudsatser med lång OF kräver att någon/något *intresserar/sviker* någon.

Efter *svika* och *intressera* förekommer verbet *ge* fyra gånger (vilket blir 3 %) och detta verb kan också kategoriseras inom det psykiska och sociala betydelsefältet. Dock anser jag att det närmre tillhör det sociala än det psykiska, eftersom jag tolkar betydelsen som en medveten

social handling, vilket innebär att avsiktligt *ge* någon något. Verbet *ge* är ett av två bitransitiva verb som påträffats i materialet.

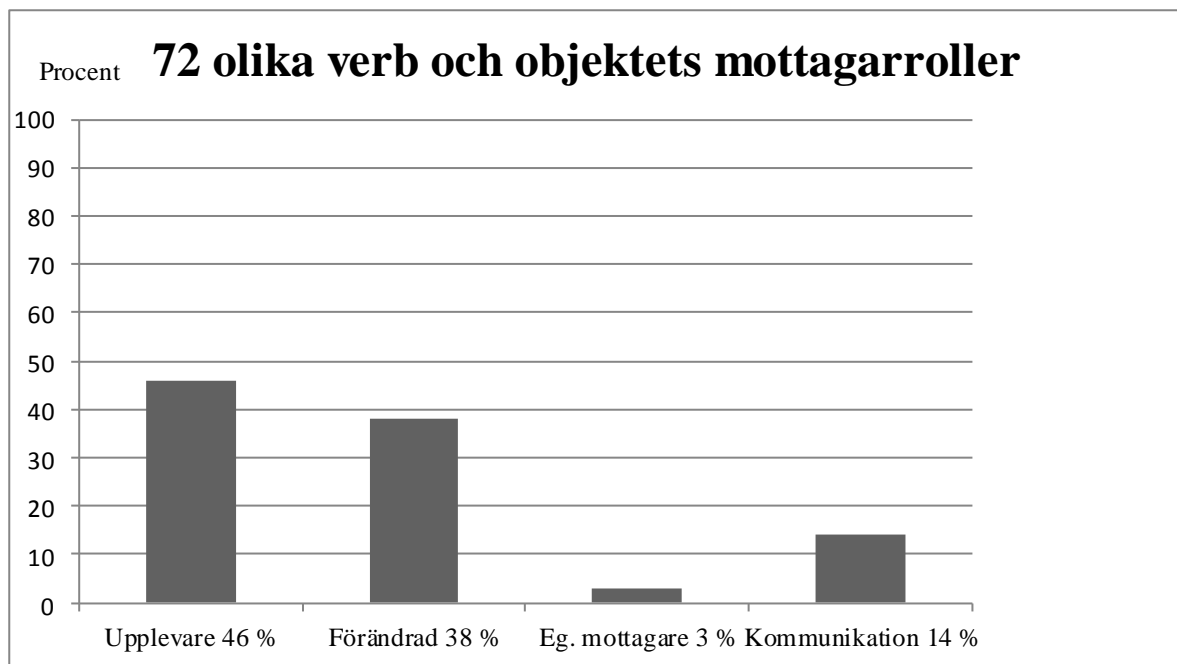
Även verben *bli* och *göra* förekommer tre gånger (2 % vardera) i materialet. Dessa två är monotransitiva och har logisk ursprungsbetydelse, men betydelsen för både *bli* och *göra* är vag. I materialet bestäms betydelsen vanligtvis av underordnade verb eller efterföljande komplement. Detta återkommer jag till i följande avsnitt.

4.3 De semantiska rollerna i det påträffade materialet

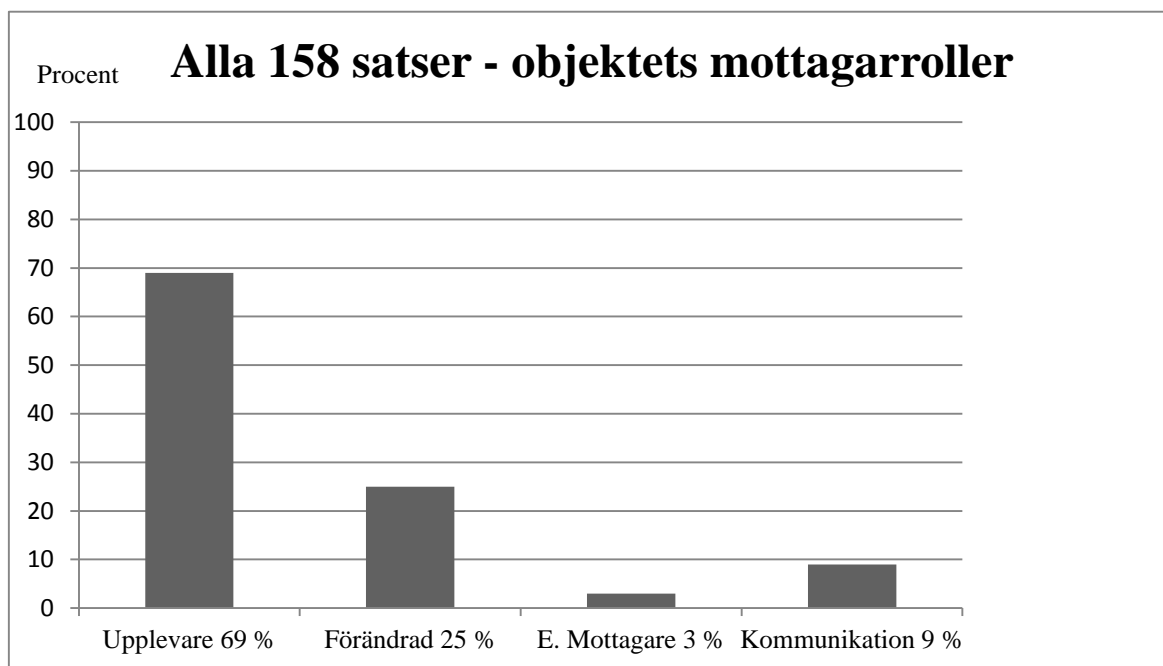
För att kunna precisera verben ytterligare i det påträffade materialet kommer jag i detta avsnitt att diskutera semantiska roller som de specifika verben delar ut till de flyttade objekten, samt hur verben möjligen kan kategoriseras ytterligare utifrån detta.

Ur söksträng (A1) och (A2) har jag sorterat fram 52 olika verb och totalt har jag sorterat fram 20 olika verb som påträffats med söksträng (B). I figur 2 nedan har jag räknat bort de återkommande verben, eftersom samma verb förväntas dela ut samma semantiska mottagarroll. I figur 3 visar jag dock samtliga satser (det vill säga även de återkommande verben) och därmed framgår det vilken roll som återkommer mest i materialet.

Nedan följer figur 2 och 3, vilka visar de semantiska mottagarroller som 72 olika verb delar ut till objektet och återkommande mottagarroller i det påträffade materialet:

Figur 2. De semantiska mottagarrollerna som 72 olika verb delar ut till objektet.

Figur 3. Samtliga påträffade satser (158) och objektets semantiska roller

I figurerna ovan kan man notera att den semantiska mottagarrollen **egentlig mottagare** är ovanlig i materialet. Denna roll delas ut i 5 satser totalt och endast av de två bitransitiva verben *ge* och *skänka*.

Figur 2 visar att 33 olika verb (6 %) tilldelar objektet den semantiska mottagarrollen **upplevare**; objektet upplever alltså någon eller något. Några av de verb som delar ut denna roll är *möta*, *slå*, *nå*, *gripa* och *intressera*: dessa återkommer ofta i materialet, vilket jag har noterat i tabell 2 ovan. Detta gör att denna mottagarroll totalt utdelas i totalt 108 satser (69 %) och detta syns i figur 3 ovan. Några av de påträffade satserna vari objektet får den semantiska upplevarerollen är de följande:^e

- 7 a. ”Där *möter* henne Afrika, och [...]” (GP 2011)
 - b. ”Då *slog* henne en tanke.” (Nordstedts romaner 1999)
 - c. ”Hastigt *nådde* honom ett vilt, ett förfärligt utrop [...]” (Äldre svenska romaner)
 - d. ”Särskilt *grep* henne en man, som flanerade omkring sysslolös [...]” (GP 1994)
-
- 8 a. ”Vid ankomsten *mötte* dem Erik Jansson.” (Bloggmix okänt datum)
 - b. ”I slummern *nådde* honom de vuxnas röster.” (Äldre svenska romaner)

Utifrån samtliga satser i 7 och 8 ovan kan man notera att flertalet av verben tycks vara agentiva, det vill säga att verben ovan kräver agens (någon/något som utför verbhandlingen). Detta innebär att verben alltså kräver att någon/något *slår*, *når*, *möter* eller *griper* objektet.

Utöver detta verkar de andra satsdelarna i satserna (7a), (7b), (7c) och (8b) ovan kunna påverka verben så att fysiska verb får psykisk betydelse. I t.ex. (7b) får verbet *slog* en psykisk betydelse, eftersom subjektet är ”en tanke”. Betydelsen skulle ungefär kunna omskrivas enligt följande ≈ ”hon upplever att hon får en tanke”.

Även det mest frekventa verbet *vänta* delar ut rollen som upplevare till objektet, men *vänta* är svårdefinierat av flera skäl: i relation till det flyttade objektet kräver *vänta* möjligtvis en aktant som är orsak till upplevelsen av att något/någon *väntar*, men det är också tänkbart att *vänta* kräver en aktant som utför väntandet, det vill säga att subjektet tar agensrollen.

Förutom det nämnda verkar *vänta* skapa ett hypotetiskt futurum i samband med ledföljden i söksträng (A), såsom i följande satser:

- 9 a. ”Närmast *väntar* honom ett samarbete med konstnären [...]” (GP 2010)
- b. ”Där *väntar* henne en arbetsfylld vecka [...]” (Jakobstads tidning 2000)

^e Korpusarna som innehåller exempelsatserna står utskrivna inom parentes efter varje exempel. Dessutom finns korpusarna utskrivna i bilagorna i kapitel 8.

- c. ”Där *väntar* henne fängelse eller döden genom hedersmord.” (Bloggmix 2011)
- d. ”Nu *väntar* dem ett bad i vedeldad bastu på en flotte i Skärsjön” (GP 2009)
- e. ”Där *väntar* dem ett par veckor av hårda förhör [...]” (Webbnyheter 2005)

Som syns ovan verkar *vänta* ha temporal betydelse och denna verkar definieras i förhållande till övriga satsdelar. Möjligen kan *vänta* betraktas som ett kausativt verb som i så fall definieras av subjektet eller efterföljande komplement. Dock är definitionen inte tillfredställande; *vänta* kan även betraktas som ett agentivt verb.

Vidare delar även de återkommande verben *gripa* och *intressera* ut rollen som upplevare. Till exempel är objektet upplevare i följande fall:

- 10 a. ”Därpå *grep* honom förtvivlan [...]”(August Strindbergs samlade verk)
- b. ”Då *grep* honom borgmästar[!] Nickel i rockuppslaget[...]"(Äldre svenska romaner)
- 11 a. ”Mest *intresserade* honom en skald [...]” (Bonniers I 1976 - 77)
- b. ”Särskilt *intresserade* honom övergången [...]” (Svenska Wikipedia 2013)
- c. ”I synnerhet *intresserar* honom det stora inflytande som [...]” (Sv. Wikipedia 2013)

Även en jämförelse mellan (10a) och (10b) ovan antyder betydelseglidning hos verben, vilket innebär att *gripa* kan ha både fysisk och psykisk betydelse i det påträffade materialet. I (10a) *grips* objektet av subjektet ”förtvivlan” och i (10b) *grips* objektet av subjektet ”borgmästar Nickel”.

Verbet *intressera* kan möjligen kategoriseras som ett kausativt verb, eftersom det kräver att någon/något orsakar verbhandlingen, det vill säga något/någon orsakar intresset hos objektet. Satserna (11a), (11b) och (11c) ovan skulle möjligen kunna omskrivas enligt följande \approx ”Mest/Särskilt/I synnerhet fick honom [subjektet] att bli intresserad”. Dock är denna definition inte helt tillfredställande, eftersom omskrivningen gör att verbet omvandlas till ett bundet predikativ, d.v.s. *intresserad*. Verbet *intressera* är alltså ännu ett verb som inte helt kan definieras utifrån semantisk valens mellan verbet och objektet.

Även verben *bli* och *göra* är svåra att definiera utifrån deras semantiska relation till objektet. I det påträffade materialet kan de möjligen kategoriseras som kausativa verb, eftersom verbhandlingen i dessa fall bestäms av ett underordnat verb eller av ett predikativ. Några sådana exempel är de följande:

- 12 a. ”I går *blev* dem drömmen *verklig*.” (GP 2002)
 b. ”Till sist *blev* henne Karlstad *för trångt* [...]” (Äldre Svenska Romaner)
 c. ”Ändå *gjorde* honom tåget *lätt till sinnes*.” (PAROLE)
 d. ”Då *gjorde* honom hans hjärta *än större ve*.” (Äldre Svenska Romaner)

I (12a), (12b), (12c) och (12d) innebär verbhandlingen att objektet gynnas eller missgynnas av att något/någon *blir/gör* något, närmare bestämt påverkas objektet av satsens predikativ, d.v.s. att ”drömmen *blir verklig* för [objektet]”, ”Karlstad *blir för trångt* [för objektet]”, ”[subjektet] *gör* [objektet] *lätt till sinnes*” eller ”[subjektet] *gör* [objektet] *än större ve*”. Även verben *göra* och *bli* kan därför ses som kausativa i de påträffade satserna.

Dock kan man tolka de semantiska rollerna som *göra* och *bli* delar ut på flera sätt: antingen delar de ut **upplevare** eller **förändrad**. I denna undersökning har jag dock valt att den senare mottagarrollen (förändrad), eftersom jag främst undersöker relationen mellan objektet och verbet. Detta innebär alltså att objektet missgynnas eller gynnas i aktioner som *bli* och *göra* beskriver. Emellertid är detta ännu ett exempel på svårhanterliga och vaga semantiska definitioner.

Även andra verb delar ut en semantisk mottagarroll som innebär att objektet blir **förändrad** i aktionen. Vissa av verben i materialet delar ut denna semantiska roll på ett tydligare sätt än andra. Totalt delar 27 olika verb ut denna roll (vilket blir 38 %). Denna roll delas ut i 40 satser i materialet (25 %), vilket framgår av figur 3 ovan. Några av de påträffade verben som delar ut en mottagarroll som innebär att objektet bli förändrad av aktionen är följande: *svika*, *lämna*, *överge*, *försätta*, *tillhör* och *bistod*. Dessa förekommer i följande satser:

- 13 a. ”Där *svek* henne rösten.” (PAROLE)
 b. ”Nu *försatte* dem det gröna ljuset, som föll in mellan vassen [...]” (Humaniora)
 c. ”Så *överger* henne de män som genetiskt står henne närmast.”(GP 2007)
 d. ”Genast *lämnade* honom all räddhåga [...]” (Bonnier I 1976 - 77)

- 14 a. ”Av tacksamhet *bistod* honom sedermera atenarna [...]” (Svenska Wikipedia 2013)
 b. ”Framför allt *tillhör* honom förtjänsten [...]” (Svenska Wikipedia 2013)

Samtliga verb i (13) ovan är agentiva och kräver således agens. Vid en jämförelse mellan (13a), (13b), (13c) och (13d) stämmer dock de senare tre satserna bättre överens med definitionen i SAG (1999, band 3:283): objektet gynnas eller missgynnas av aktionerna däri.

I (13a) ingår verbet *svika* i en aktion som är betydelsemässigt tvetydig och man kan dels tolka att objektet blir missgynnad genom en förändring, dels att objektet upplever att något/någon *sviker/svek*. I denna undersökning har jag valt det förra, vilket innebär att objektet blir förändrad av aktionen. Dock är detta ännu ett exempel där de semantiska mottagarrollerna blir tvetydiga.

I (14a) och (14b) kan man dessutom notera att två verb som delar ut samma semantiska roll inte kan kategoriseras som samma verbtyp: i relation till objektet är verbet *tillhöra* inte agentivt, medan *bistå* är det.

Därutöver visar (14a) att adverbialet *sedermera* förekommer mellan objektet och subjektet, vilket alltså bryter mot det förväntade ledföljdsmonstret: verb, objekt och subjekt. Detta ska jag återkomma till i kapitel 5 nedan.

Även i (14b) kan man se att andra satsdelar troligen påverkar den semantiska relationen mellan verbet och objektet, eftersom objektet framförallt attribueras något i aktionen. Liksom *vänta*, *intressera*, *bli* och *göra* är också *tillhöra* svärdefinierat utifrån den semantiska relationen mellan verbet och det flyttade objekt.

Ovanliga i materialet är de kommunikativa verben. Totalt påträffades 11 sådana verb (14 %) och de delar ut den semantiska mottagarrollen som jag valt att beteckna **kommunikation**. I totalt 15 satser (9 %) delas den kommunikativa mottagarrollen ut, vilket framgår av figur 3 ovan. Denna roll innebär att verbet och eventuella komplement beskriver en aktion där objektet är mottagare av aktionens kommunikation och denna mottagarroll förekommer i bl.a. de följande satserna:

- 15 a. ”Då *bad* honom några bybor att inte berätta om deras land.” (Svenska Wikipedia)
 - b. ”Åter *avbröt* honom de Lorche, men denna gång vänligt[...]
 - c. ”Sålunda *tillgav* honom min farmor, att han [...]” (SweWac)
-
- 16 a. ”I stället *rådde* honom Ernst & Young att [...]” (Webbnyheter 2003)
 - b. ”I Australien *tipsade* honom någon [...]” (Webbnyheter 2004)

Även i satserna ovan är semantiken vag; i t.ex. (15b) är det tänkbart att subjektet påverkar aktionen genom att kommunicera, men det är också tänkbart att objektet upplever att subjektet stör kommunikationen på något annat sätt. En vidare analys skulle troligen bättre kunna avgöra semantiken i detta fall.

Även (15c) med verbet *tillge* är betydelsemässigt vagt. I satsen används detta verb kommunikativt och därför väljer jag att kategorisera verbet i kategorin **kommunikation**.

De påträffade satserna (15a), (16a) och (16b) ovan är betydelsemässigt tydligare i jämförelse med (16b) och (16c), bland annat eftersom det kommunicerade i de tre förstnämnda uttrycks i ett efterföljande komplement: ”att ...” eller ”om ...”.

Som syns ovan förkommer även underordnade verb eller komplement i samband med kommunikativa verb, men i denna undersökning väljer jag att betrakta kommunikativa verb som agentiva. I dessa satser kräver verben nämligen att någon (subjektet) utför verbhandlingen (*rådde, tipsade, bad* osv.).

Utöver detta kan man notera ännu ett exempel ovan som bryter mot förväntat ledföljdmönster (se 16b ovan): subjektet är pronominellt. Dock kan det fortfarande betraktas som substantiviskt, vilket jag ska återkomma till i kapitel 5 nedan.

4.4 Sammanfattning av resultat

Resultatet ovan visar att verb med fysisk betydelse återkommer mer än verb med psykisk och social betydelse eller verb med logisk betydelse i det påträffade materialet. Dessutom tenderar fysiska verb, speciellt *vänta, möta* och *slå*, att återkomma flest gånger i materialet. Dock ser det ut som om flertalet av de återkommande verben genomgår betydelseglidningar.

Ett flertal verb som återkommer är agentiva. Dock visar den semantiska analysen i denna undersökning att det är otillräckligt att kategorisera verben genom att enbart behandla semantisk valens mellan verbet och objektet i ledföljder med lång OF. Verben *vänta, intressera, bli, göra* och *tillhöra* är några av de verb som inte låter sig definieras tillräckligt med definitionerna som använts i denna undersökning.

Utöver detta antyder det divergerande träffresultatet med söksträngarna (A1) och (B) att satsinledaren har viss betydelse i ledföljder med lång OF i svenska; ensamma adverb verkar förekomma oftare än prepositioner/prepositionsfraser.

Slutligen visar resultatet att monotransitiva verb är vanligare än bitransitiva vid lång objektsflytt i svenskt skriftspråk. Endast två bitransitiva verb har påträffats i materialet: *ge* och *skänka*.

5 Resultatdiskussion

Ingen liknande undersökning har genomförts tidigare, det vill säga att ingen tidigare har försökt kategorisera de verb som förekommer i ledföljder med lång OF i svenskt skriftspråk. Detta har inneburit svårigheter, såsom vid arbetet med att generera ledföljder med lång OF i Språkbankens korpusar. Emellertid har tidigare forskning gett antydningar som lett till förväntningar i denna undersökning.

I denna undersökning har jag funnit några oväntade resultat. Vissa av de påträffade satserna bryter nämligen mot den tidigare forskningens iakttagelser och därmed även mot förväntat resultat i denna undersökning: dels bryter ett antal satser mot tidigare iakttagelser genom att ett adverb och ett objekt står mellan subjektet och verbet, dels genom att subjektet inte alltid är en lång fras med substantiv som huvudord. Ett exempel där subjektet också kan betraktas som pronominellt noterade jag i (16b) ovan.

Med söksträng (A2) genererades ytterligare ett antal satser med lång OF där subjektet kan anses vara pronominellt. Några exempel är följande satser:

- 17 a. ”Sedan *slog* honom **något**, som [...]” (PAROLE)
- b. ”Så *slog* honom plötsligt **något**, som [...]” (Äldre Svenska Romaner)

Ovan utskrivna satser visar att subjektet möjligen borde betraktas som å ena sidan pronominellt eller å andra sidan substantivisk vid ledföljder med lång OF. Å ena sidan visar resultatet i denna undersökning att en lång nominalfras kan vara subjekt i ledföljder med lång OF (såsom i 7c ovan) och detta kan anses vara substantiviskt; å andra sidan kan ett indefinit pronomen också vara subjekt vid lång OF och detta kan anses vara pronominellt. En tudelad definition av vad som utgör subjektet i ledföljder med lång OF kan möjligen vara fördelaktigt, eftersom definitionen *substantiviskt* kan anses vara missvisande.

Som noterats i (14a) ovan står adverbet mellan objektet och subjektet i en ledföljd med lång OF, vilket också var oväntat. Utöver detta exempel påträffades även följande satser med söksträng (B):

18 a. ”I Jerusalem *väntade* honom **inte** ett kors utan en tron” (Bloggmix 2009)

b. ”med[!] ens *slog* honom **då** den tanken [...]” (Äldre svenska romaner)

I satserna ovan kan man alltså notera att de fetmarkerade adverbena *då* och *inte* står mellan objektet och subjektet i en ledföljd med lång OF, vilket alltså inte förväntades vid framtagningen av söksträngarna. Meningarna (15a), (18a) och (18b) bryter alltså mot tidigare iakttagelser (jfr Andréasson 2007:46; SAG 1999, band 4:79).

De ovanstående satserna antyder även hur materialet kan utökas genom att metoden utvecklas, det vill säga att söksträngarna helst bör inkludera två typer av substantiviska subjekt (nominalfraser eller indefinita pronomen) och adverb efter objektet. Allra helst bör söksträngarna som ska generera ledföljder med lång OF inte alls definiera vad som ska följa efter objektet i en sådan ledföljd. Detta påvisade söksträng (A2) som genererade ytterligare 51 satser, utöver de som generats med söksträng (A1).

Utöver nämnda avvikelser har jag funnit att de återkommande fysiska verben *slå* och *möta* konvergerar väl med den tidigare forskningen. Dessa två förekommer nämligen i forskningslitteraturen; *möta* och *slå* används flertalet gånger för att illustrera fenomenet eller för att undersöka ledföljdsvariation med lång OF i svenska (se t.ex. SAG 1999, band 4:79; Andréasson 2007:46; Josefsson 2010:11). Detta understödjer möjligen dess betydelse i sammanhanget; kanhända känns verben *slå* och *möta* intuitivt bra att tillämpa i samband med ledföljder med lång OF i svenska.

6 Slutsatser

Ur resultaten i denna undersökning kan man dra följande slutsatser: söksträngarna behöver utvecklas för att generera säkrare resultat; de påträffade verben är oftare monotransitiva än bitransitiva; verben med fysisk betydelse återkommer oftare än verb med psykisk, social eller logisk betydelse; specifikt återkommer *vänta*, *möta* och *slå*; flertalet verb delar ut en semantisk upplevarroll till objektet – och andra satsdelar och definitioner behöver inkluderas i en vidare semantisk analys, för att på ett säkrare sätt ytterligare definiera verben i ledföljder med lång OF i svenskt skriftspråk.

En tendens i materialet gör att man även kan dra följande slutsats: Vissa verb verkar genomgå betydelseglidningar i ledföljder med lång OF och betydelsen påverkas av andra

satsdelar. Detta antyder att verbet ingår i stilistiska figurer i ledföljder med lång OF. Dock behöver en mer omfattande undersökning genomföras för att bekräfta detta. Till exempel skulle man kunna utföra fullständiga satsanalyser av ett mindre eller liknande material.

En annan slutsats som framkommer av de divergerande träffresultaten med söksträng (A1) och (B), är att ledföljder med satsinitiala ensamma adverb genererar fler träffar än ledföljder med satsinitiala prepositioner/prepositionsfraser. Detta kan undersökas närmre i en liknande studie, för att exempelvis utreda vilka specifika adverb som förekommer oftare än andra som satsinledare i ledföljder med lång OF i svenskt skriftspråk.

Avslutningsvis kan man dra slutsatsen att söksträngarna behöver utvecklas för att generera ett säkrare resultat i vidare korpusundersökningar. Ett förslag som möjligen kan utöka materialet ytterligare är att söka i alla korpusar i Språkbankens databas med en söksträng som har följande ledföljd: *konjunktion, adverb, finit verb, objektspronomen (henne, honom eller dem)*. Med denna skulle man troligtvis kunna generera ytterligare fler ledföljder med lång OF i Språkbankens databas.

7 Litteratur

- Andréasson, Maía (2007): *Satsadverbial, ledföljd och informationsdynamik i svenskan*.
Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Andréasson, Maía (2009): Pronominal object shift – not just a matter of shifting or not.
Working Papers in Scandinavian Syntax 84: 1–20
- Chomsky, Noam (1995): *The minimalist program*. Cambridge, Mass.: MIT Press
- Holmberg, Anders (1986): *Word order and syntactic features in the Scandinavian languages and English*. Diss. Stockholm: Univ.
- Holmberg, Anders (1999): “Remarks on Holmberg’s generalization”.
Studia Linguistica 53: 1–39
- Holmberg, Anders & Platzack, Christer (1995): *The role of inflection in Scandinavian syntax*.
New York: Oxford Univ. Press.
- Josefsson, Gunlög (1992): Object Shift and weak pronominals in Swedish.
Working Papers in Scandinavian Syntax 49: 59–94
- Josefsson, Gunlög (2003): Four myths about Object Shift in Swedish – and the truth... I:
Grammar in focus/ Grammatik i fokus, Festschrift for Christer Platzack 18, 2003
Vol. 2. red. Lars-Olof Delsing Cecilia Falk, Gunlög Josefsson & Halldór Á Sigurðsson
199–207. Lund: Institutionen för nordiska språk, Univ.
- Josefsson, Gunlög (2009): *Svensk universitetsgrammatik för nybörjare*. 2. uppl. Lund:
Studentlitteratur.
- Josefsson, Gunlög (2010): Object shift and optionality.
An intricate interplay between syntax, prosody and information structure.
Working Papers in Scandinavian Syntax 86: 1–24
- Platzack, Christer (1998): *Svenskans inre grammatik: det minimalistiska programmet: en introduktion till modern generativ grammatik*. Lund: Studentlitteratur
- Platzack, Christer (2011). *Den fantastiska grammatiken: en minimalistisk beskrivning av svenskan*. uppl. Stockholm: Norstedt
- SAG = Svenska Akademiens grammatik 1–4. (1999). Ulf Teleman, Staffan Hellberg & Erik Andersson. Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- Sigurðsson, Halldór Ármann, (2005): Om ordföljd i germanska språk: en studie i språkvariation. ms. SOL Lund: Institutionen för nordiska språk, Univ.

7.1 Digitala källor

Språkbanken databas: www.spraakbanken.gu.se

(Hämtad 2013-09-26)

Vetenskapsrådet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/2011_01.pdf

(Hämtad 2013-12-17)

8 Bilagor

8.1 Bilaga I, valensschema för söksträng (A1) I

Tabell 3. 35 påträffade satser i korpusar med webb- och tidskriftstexter

Korpus	Verb	Upplivare	Förändrad	Eg. mottagare	Kommunikation
Bloggmix 2011	påminde	Objekt/honom			
Bloggmix 2011	väntar	Objekt/henne			
GP 2011	möter	Objekt/henne			
GP 2010	väntar	Objekt/honom			
GP 2009	väntar	Objekt/dem			
GP 2007	överger		Objekt/henne		
GP 2002	när	Objekt/honom			
GP 2001	bar	Objekt/honom			
GP 2001	hyllar		Objekt/henne		
GP 1994	grep	Objekt/henne			
Läkartid. 2004	slår	Objekt/henne			
Hufvudstadsbladet	mötte	Objekt/dem			
Hufvudstadsbladet	väntar	Objekt/honom			
FNB 2002	väntar	Objekt/dem			
ÅBO Underrättelser	väntade	Objekt/honom			
Syd - Österbotten	väntar	Objekt/honom			
Jakobstads tidning	väntar	Objekt/henne			
SweWac	tillkommer		Objekt/honom		
SweWac	drabbar	Objekt/honom			
SweWac	lämnade		Objekt/dem		
SweWac	mötte	Objekt/honom			
SweWav	tillhör		Objekt/honom		
SweWac	sade				Objekt/honom
SALT	svek		Objekt/henne		
Press -97	roade	Objekt/honom			
Press -95	mötte	Objekt/honom			
Press -76	träffar	Objekt/honom			
Humaniora	försatte		Objekt/dem		
Svenska Wikipedia	bad				Objekt/honom
Svenska Wikipedia	intresserade	Objekt/honom			
Svenska Wikipedia	lärde		Objekt/honom		
Svenska Wikipedia	skänkte			Objekt/honom	
Svenska Wikipedia	tillföll		Objekt/dem		
Svenska Wikipedia	tillkommer		Objekt/honom		
Svenska Wikipedia	mötte	Objekt/honom			
	Antal = 35	22	10	1	2

8.2 Bilaga II, valensschema för söksträng (A1) II

Tabell 4. 42 påträffade satser i korpusar med skönlitterära texter^f

Korpus	Verb	Upplevare	Förändrad	Eg. mottagare	Kommunikation
PAROLE	slog	Objekt/honom			
PAROLE	svek		Objekt/henne		
PAROLE	gjorde		Objekt/honom		
Äldre SV. Romaner	avbröt				Objekt/honom
Äldre SV. Romaner	bad				Objekt/honom
Äldre SV. Romaner	blev		Objekt/honom		
Äldre SV. Romaner	fann		Objekt/henne		
Äldre SV. Romaner	flyttade		Objekt/honom		
Äldre SV. Romaner	frågade				Objekt/honom
Äldre SV. Romaner	grep	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	nådde	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	nämnde				Objekt/honom
Äldre SV. Romaner	retade	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	rörde	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	sade				Objekt/honom
Äldre SV. Romaner	slog	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	smakar	Objekt/henne			
Äldre SV. Romaner	övergav		Objekt/henne		
Nordstedt 1999	nådde	Objekt/honom			
Nordstedt 1999	slog	Objekt/henne			
Bonnier II	fann		Objekt/honom		
Bonnier II	slog	Objekt/honom			
Bonnier II	träffade	Objekt/henne			
Bonnier I 1976 - 77	hittade		Objekt/dem		
Bonnier I 1976 - 77	hittade		Objekt/honom		
Bonnier I 1976 - 77	högaktade	Objekt/honom			
Bonnier I 1976 - 77	lämnade		Objekt/honom		
Bonnier I 1976 - 77	intresserade	Objekt/honom			
A. Strindberg	drabbar	Objekt/honom			
A. Strindberg	tvang[!]		Objekt/honom		
A. Strindberg	intog	Objekt/honom			
A. Strindberg	stack	Objekt/honom			
A. Strindberg	gjorde		Objekt/dem		
A. Strindberg	mötte	Objekt/honom			
A. Strindberg	plågade	Objekt/honom			
A. Strindberg	vinkade	Objekt/honom			
A. Strindberg	mötte	Objekt/honom			
A. Strindberg	mötte	Objekt/dem			
A. Strindberg	grep	Objekt/honom			
Skönlitt. 1960-99	slår	Objekt/honom			
Skönlitt. 1960-99	grep	Objekt/honom			
SUC-Romaner	gav			Objekt/dem	
SUC-Romaner	avbröt				Objekt/honom
SUC-Romaner	varnade				Objekt/henne
SUC-Romaner	gav			Objekt/honom	

^f Verb som är markerade [!] har utmärkande stavning i materialet.

	Antal = 45	24	12	2	7

8.3 Bilaga III, valensschema för söksträng (B)

Tabell 5. Samtliga 27 satser med söksträng (B)

Korpusar	Verb	Upplivare	Förändrad	Eg. mottagare	Kommunikation
Bloggmix 2009	väntade	Objekt/honom			
Bloggmix 2012	besöker	Objekt/honom			
Bloggmix okänt datum	mötte	Objekt/dem			
GP 1994	väntar	Objekt/dem			
GP 2002	blev		Objekt/dem		
GP 2002	stod	Objekt/dem			
Press -65	kostade		Objekt/henne		
Webbnyheter 2003	rådde				Objekt/honom
Webbnyheter 2004	tipsade				Objekt/honom
Webbnyheter 2006	hotade	Objekt/dem			
Webbnyheter 2007	väntar	Objekt/dem			
Webbnyheter 2011	väntade	Objekt/honom			
Svenska Wikipedia	mötte	Objekt/honom			
Svenska Wikipedia	intresserar	Objekt/honom			
Svenska Wikipedia	tillhör		Objekt/honom		
Svenska Wikipedia	bistod		Objekt/honom		
Äldre SV Romaner	nådde	Objekt/honom			
Äldre SV Romaner	betraktade	Objekt/honom			
Äldre SV Romaner	blev		Objekt/henne		
Äldre SV Romaner	nådde	Objekt/honom			
Äldre SV Romaner	roade	Objekt/henne			
Äldre SV Romaner	slog	Objekt/honom			
Bonniers I 1976 - 77	mötte	Objekt/henne			
SUC-Romaner	stör	Objekt/henne			
A. Strindberg	mottar	Objekt/henne			
A. Strindberg	följa[!]	Objekt/honom			
PAROLE	sviker		Objekt/honom		
	Antal = 27	19	6	0	2

8.4 Bilaga IV, valensschema för söksträng (A2)

Tabell 6. Samtliga 52 satser med söksträng (A2)

Korpusar	Verb	Upplevare	Förändrad	Eg. mottagare	Kommunikation
Webbnyheter 2012	avlockar		Objekt/honom		
Webbnyheter 2012	svek	Objekt/honom			
Webbnyheter 2012	väntar	Objekt/honom			
Webbnyheter 2010	följer	Objekt/honom			
Webbnyheter 2010	griper	Objekt/henne			
Webbnyheter 2008	väntar	Objekt/honom			
Webbnyheter 2008	väntar	Objekt/henne			
Webbnyheter 2007	väntar	Objekt/honom			
Webbnyheter 2007	väntar	Objekt/dem			
Webbnyheter 2005	väntar	Objekt/dem			
Webbnyheter 2005	hjälppte		Objekt/henne		
Webbnyheter 2004	skrämde	Objekt/honom			
Webbnyheter 2002	ersätter		Objekt/dem		
FNB 1999	intresserar	Objekt/dem			
GP 2008	väntar	Objekt/honom			
GP 2001	väntar	Objekt/honom			
GP 2001	väntar	Objekt/honom			
Press -98	ger			Objekt/henne	
Press -95	mötte	Objekt/honom			
Press -76	gav			Objekt/honom	
SweWac	bringar		Objekt/dem		
SweWac	tillgav				Objekt/honom
SweWac	nödgar		Objekt/henne		
SweWac	mötte	Objekt/henne			
SweWac	hindrade		Objekt/honom		
SweWac	hjälppte		Objekt/honom		
Svenska Wikipedia	förde	Objekt/honom			
Svenska Wikipedia	drev	Objekt/honom			
Svenska Wikipedia	kostade		Objekt/henne		
Nordstedt 1999	angår		Objekt/henne		
Nordstedt 1999	äckla [!]	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	väntade	Objekt/dem			
Äldre SV. Romaner	mottog	Objekt/dem			
Äldre SV. Romaner	bjöd				Objekt/henne
Äldre SV. Romaner	slog	Objekt/honom			
Äldre SV. Romaner	mötte	Objekt/henne			
Äldre SV. Romaner	förbjöd				Objekt/henne
Äldre SV. Romaner	väckte	Objekt/henne			
Äldre SV. Romaner	gjorde		Objekt/honom		
Äldre SV. Romaner	väntade	Objekt/dem			
Äldre SV. Romaner	nådde	Objekt/dem			
Äldre SV. Romaner	väller [!]	Objekt/henne			
Bonnier I 1976 - 77	fick		Objekt/honom		
Bonnier I 1976 - 77	slog	Objekt/honom			
Bonnier I 1976 - 77	väntade	Objekt/dem			
Bonnier II	tog		Objekt/honom		
SUC-Romaner	slog	Objekt/honom			
SUC-Romaner	skrämde	Objekt/dem			
A. Strindberg	nedtyngde	Objekt/honom			
A. Strindberg	förbjöd				Objekt/honom
A. Strindberg	passar	Objekt/honom			
	Antal = 51	33	12	2	4